

BİBLİYOGRAFYA :

Ayvansarâyî, *Hadîkatü'l-cevâmî*, I, 81-85; a.e.: *Camilerimiz Ansiklopedisi* (haz. İhsan Erzi), İstanbul 1987, I, 121-126; Halil Ethem [Eldem], *Camilerimiz*, İstanbul 1932, s. 92-94; İzzet Kumbaracılar, *İstanbul Sebilleri*, İstanbul 1938, s. 37; Tanışık, *İstanbul Çeşmeleri*, I, 144-146, 208; [İbrahim Hakkı Konyalı], *İstanbul Abideleri*, İstanbul, ts. (Yedigün Neşriyat), s. 45-48; Semavi Eyice, *İstanbul petit guide*, İstanbul 1955, s. 91; G. Goodwin, *A History of Ottoman Architecture*, London 1971, s. 376; M. Baha Tanman, "Osmanlı Dönemi Eserleri", *Fotografarla Fatih Anıtları*, İstanbul, ts., s. 113; a.mlf., "Hekimoğlu Ali Paşa Camii'ne İlişkin Bazı Gözlemler", *Aslanapa Armağanı*, İstanbul 1996, s. 253-280; Oktay Aslanapa, *Osmanlı Devri Mimarisi*, İstanbul 1986, s. 378-382; Tahsin Öz, *İstanbul Camileri*, Ankara 1987, I, 69-70; İlhan Hattatoğlu, *İstanbul'da Hekimoğlu Ali Paşa Külliyesi* (mezuniyet tezi, 1967, İÜ Ed.Fak. Sanat Tarihi Bölümü); *Fatih Camileri ve Diğer Tarihî Eserler*, İstanbul 1991, s. 123-125, 256-257, 262, 321, 356; Affan Egemen, *İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri*, İstanbul 1993, s. 374-380; Ömer Faruk Şerifoğlu, *Su Güzeli: İstanbul Sebilleri*, İstanbul 1995, s. 105-106; Behçet Ünsal, "Türk-Vakfî İstanbul Kütüphanelerinin Mimârî Yöntemi", *VD*, XVIII (1984), s. 98-100; Doğan Kuban, "Hekimoğlu Ali Paşa Külliyesi", *DBİst.A*, IV, 43-46.

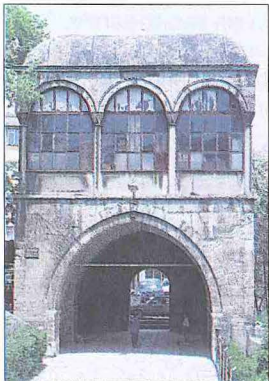
AHMET VEFA ÇOBANOĞLU

HEKİMOĞLU ALİ PAŞA KÜTÜPHANESİ

Hekimoğlu Ali Paşa'nın 1147'de
(1734-35)

tamamlanan külliyesi içinde
kurdurduğu kütüphane.

Hekimoğlu Ali Paşa'nın İstanbul Davutpaşa'da yaptırdığı kendi adıyla anılan külliyesinin kuzeydeki giriş kısmının üzerinde bulunan kütüphane müstakil bir yapıya sahip olup tek mekândan ibarettir. Cami ve kütüphanenin 1151'de (1738) düzenlenen vakfiyesinden oldukça geniş bir personel kadrosu bulunduğu anlaşılmaktadır. Vakfiyede üç hâfız-ı kütübün gündü 10, mücellidin 3, bewâbın ise 4 akçe

Hekimoğlu
Ali Paşa
Kütüphanesi

ücret alacakları belirtilmiştir. Kadroya dahil edilen dersiâm kütüphanenin işleyişini kontrol ederek nâzirlik işini de yapmakta, günlük 30 akçe olan dersiâm ücretine ilâve olarak 20 akçe de nâzirlik ücreti almaktaydı.

Hekimoğlu Ali Paşa'nın kütüphanesinin kuruluş sırasında kaç kitap vakfettiği vakfiyede belirtilmemiştir. Ancak personel kadrosuna bakılarak kütüphanenin oldukça zengin bir koleksiyona sahip olduğu söylenebilir. Şeyh Mehmed Rızâ Efendi, Cemâziyelâhir 1153 (Eylül 1740) tarihinde zengin bir koleksiyonu bu kütüphaneye bağışlamış ve kitaplarının bakımı için ek personel tayin etmiştir. Kütüphanede 928 yazma, on beş asma eser bulunmakta olup kütüphanenin II. Abdülhamid döneminde yapılmış bir katalogu mevcuttur (İstanbul 1311).

Hekimoğlu Ali Paşa Kütüphanesi Cumhuriyet döneminde önce Millet Kütüphanesi'ne, 18 Aralık 1962 tarihinde de Süleymaniye Kütüphanesi'ne nakledilmiştir (mimarisi için bk. HEKİMOĞLU ALİ PAŞA KÜLLİYESİ).

BİBLİYOGRAFYA :

VGMA, nr. 736, s. 67-76 (Hekimoğlu Ali Paşa'nın Davutpaşa'daki cami ve kütüphanesinin 1151 tarihli vakfiyesi); nr. 629, s. 37-41 (Şeyh Mehmed Rızâ Efendi'nin 1153 tarihli vakfiyesi); Ayvansarâyî, *Hadîkatü'l-cevâmî*, I, 81-82; Erünsal, *Türk Kütüphaneleri Tarihi II*, s. 84, 174, 187, 243, 273; Semavi Eyice, "Eski Kütüphâne Binaları Hakkında", *TY*, sy. 267 (1957), s. 729.

İSMAİL E. ERÜNSAL

HELÂKÎ (هلاکي)

(ö. 983/1575 [?])

Divan şairi.

Asıl adı Mahmud'dur. Şuarâ tezkirelerinde Karamanlı olduğu kaydedilmektedir. Helâkî müstaidlik seviyesine ulaştıktan sonra medreseden ayrılarak imamlık yapmaya başladı. İstanbul'da ve daha sonra gidip yerleştiği Bursa Yarhisarı'nda ölümüne kadar imamlık görevini sürdürdü.

Helâkî, gözleri iyi görmediğinden çevresindekilerce Selmân-ı Sâvecî'ye ve Tırmurlu Hükümdarı Şâhruh devri şairlerinden Ârifî'ye benzetilmiştir (Âşık Çelebi, vr. 75^{a-b}). Gözlerinin iyi görmediğini bazı rubâîlerinde kendisi de dile getirir (*Divan*, s. 206). Farsça öğretmekte devrinde bir üstat sayılan ve görme zaafına rağmen Farsça divanları elinden düşürme-

yen Helâkî zamanının Farsça bilen birçok âlimine hocalık yapmıştır.

Şiirlerinde sık sık fakirlikten şikâyet eden Helâkî'nin bu ifadelerinden pek rahat bir hayat sürmediği anlaşılmaktadır. Güzellere aşırı derecede düşkün olup onların aşkı yüzünden perişan olduğu için Helâkî mahlasını aldığı rivayet edilen şairin bu hükmü doğrulayacak çeşitli şiirleri vardır. Ancak kendisini imamlığa adanmış bir kimsenin böyle zevk ve eğlence âlemlerini terennüm eden şiirlerinin geçiği ne ölçüde yansıttığı şüphelidir. Burada, divan şairinin belli estetik geleneklerinin belirlediği bir çerçevenin söz konusu olabileceği gözden kaçırılmamalıdır.

Helâkî yalın, akıcı, pürüzsüz bir dil kullanmış, atasözünü ve deyimlerle Türkçe'nin inceliklerinden ustaca faydalanarak güzel şiirler yazmaya muvaffak olmuştur. Zâtî, Hayâlî, Yahyâ Bey ve Emrî gibi şiiri Acem taklitçiliğinden kurtarma yolunda yazdığı manzumelerine birçok eski şiir mecmualarında rastlanmaktadır. Bu durum Helâkî'nin onlar kadar olmasa bile seviler okunduğunu göstermektedir.

Helâkî divanının tenkitli neşri, yurt dışında bulunan iki nüshasına şiir ve nazire mecmualarındaki diğer manzumeleri de ilâve edilmek suretiyle Mehmed Çavuşoğlu tarafından gerçekleştirilmiştir (bk. bibl.). Helâkî mahlası ile Hâfız-ı Şîrâzî'ye yapılmış tahmislerin ona ait olduğu tahmin edilmektedir. Ancak bu konuda kesin bilgi olmadığı için Çavuşoğlu bunları divana almamıştır. XVI. yüzyılda yaşamış aynı adı taşıyan bir başka divan şairi de Dobruçalı Helâkî'dir (bk. Latîfî, s. 364).

BİBLİYOGRAFYA :

Helâkî, *Divan* (nşr. Mehmed Çavuşoğlu), İstanbul 1982, neşre hazırlayanın önsözü, s. 4-12; Sehi, *Tezkire*, s. 136; Âşık Çelebi, *Meşâirü's-suarâ*, vr. 75^{a-b}; Latîfî, *Tezkire*, s. 364; Ahdî, *Gülşen-i Şuarâ*, Millet Ktp., Ali Emîrî, Tarih, nr. 774, vr. 204^b; Âlî Mustafa, *Künhü'l-ahbâr*, Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 4466, vr. 374^a; Kınâlızâde, *Tezkire*, II, 1064-1065; Kafzâde Fâizî, *Zübdetü'l-es'âr*, İÜ Ktp., TY, nr. 3289, vr. 132^a; Riyâzî, *Riyâzü's-suarâ*, Nuruosmaniye Ktp., nr. 3724, vr. 147^a; *Keşfü'z-zunûn*, I, 819; "Helâkî", *DDEA*, IV, 206.

CEMAL KURNAZ

HELÂL (الحلال)

Yapılması dinen serbest olan fiil.

Sözlükte masdar olarak "mubah, câiz ve serbest olmak, ruhsat vermek, Har-em'den veya ihramdan çıkmak" anlamlarına gelen helâl kelimesi isim olarak